

Tiltott stúdiók

Magyar Bálint tulajdonképpen nem a korrupcióról, hanem a Fideszről ír. Indulatait értem, a bemutatott osztályozás, azt hiszem, nagyjából igaz. Vagy legalábbis hasonlít arra, amit a számomra ismertebb politikai égtájakon manapság igaznak szoktak hinni. Az írás világos politikai üzenet, de félek, elemzéseként mégis inkább féligazságok rendszerét jeleníti meg. Azt sugallja, hogy ugyan korábban is léteztek gengszterek, korrupció államhivatalnokok és ügyeskedő privatizátorok, de azért az átláthatóság vagy a kormányzati tiszta kezek hiánya ebben az országban mégsem volt tragikus. Azután jött a fránya Fidesz, és minden megváltozott. A diabolizálás ritkán segíti a megértést. Most és itt bizonyára nem.

A fiúk étvágát, hidegvérét és kombinációs készségét a húszas évek német-amerikai szicíliai bevándorlói valóban elrighelhetnék volna. De, gondolom, az e vonatkozásban regisztrálható apróságokra 2002 tavaszán a közélet majd úgyis visszatér. Nem politikusként próbáljunk egyelőre elemzők maradni. S vizsgálódásunk kiindulópontja akkor már szükségszerűen nem egyszerűen a jelenlegi kormánykoalíció (fő ereje), hanem maga a magyar politikai kapitalizmus lesz. Annak alapformái nyilvánvalóan – a rendszerváltók kezében – a kilencvenes évek legelején jöttek létre. S akkor tulajdonképpen elérkezünk az első vitakérdéshez. Az 1998 után itt egyre jobban látható új (?) működési módok valóban azok? Három válasz lehetséges. Az első igenlő. Új emberek a hatalomba új technikákat vagy a régiék újnak tűnő megoldásait hozták. A második a közönség optikájának változásait is fontosnak tartja. Tehát az, amit – ugyan utálkozva, de – a rendszerváltás első évtizedének puskaporfüstjében ha nem is normálisnak, de valahogy ideiglenesen elviselendőnek hittünk, most, a szélsőségesebbnek várt években egyszerűen kibírhatatlannak tűnik. Vagyis igazából nem a magyar politikai kapitalizmus változott meg, hanem a viszonyunk hozzá. A harmadik válasz a hatalom beszédmódjának átalakulását regisztrálja. Nem a dolgok, hanem az azokról folyó politikai beszéd szerkezete változott igazán. A Fidesz megjelenésével a hatalomban – a már majdnem elfelejtett „diamat” (dialektikus materializmus) tankönyvek nyelvének a megnyilvánulás új minőségbe váltásában győ-

A szerző szociológus

nyörködhetünk. Ezek szerint a rendszerváltók és a késő kádárista gazdasági elit szerzési vágya valamiképpen szemérmesebb lett volna. Most nem az új fiúk étvágja tűnik legfőképpen fel, hanem ahogy ők arról beszélnek vagy inkább hallgatnak. Hiszen bizonyos ügyekben, színtereken a csend az igazi beszéd. A hallgatás is pontos üzenet. Ahogy bizonyos ügyeket alig rejtegetek, de nem is magyarázkodom közben, adott politikai filozófiák, államhasználati módok jelenlétét, szervesült használatát jelzi. Tehát a „mikor természetes a hatalom étvágja, s mikor tűnik már beteges mohóságnak?” kérdésre adott válaszok nem is tűnnek, hanem a politikától függenek. S '98 után az állami diskurzus változott. Végül is azt gondolom, hogy az utolsó néhány évben átalakult a hatalom fiziológiája, a mi töröképességünk és a politikai diskurzus jellege is. S mert az átalakulás sebessége és részben iránya az egyes metszetekben szükségszerűen eltér, a magyar politikai kapitalizmus legújabb fázisát még inkább összekuszáltként érzékeltük, éltük meg. Amit külön-külön talán még elviseltünk volna, az együtt már hirtelen sok, sőt a társadalom jelentős csoportjai számára egyenesen kibírhatatlan lett.

Ebben az erőterben beszélünk ismét, még mindig a korrupcióról? A parlamenti politikai retorika és a közbeszéd mindeközben négy különbözően motívált, eltérő technikákat használó és társadalmi veszélyességében is más jelentéget egy zsákban kezel. A klasszikus esetben a állami tisztviselő egyedül vagy a hasznát másokkal megosztva, hálózatban – a saját zsebére dolgozik. Talán ide sorolható alet a nepotizmus, amikor a vezető azért, mert másban igazán nem bíz, vagy egyszerűen „családszeretettel” rokonokat nevez ki maga körül fontos döntési pontokra. Függetlenül attól, hogy ezek azután jogellenesen gyűjtögetnek, vagy nem, elsősorban az így generált hozzáértés hiányában rombol igazán. A második dobozba a pártkassza-finanszírozás esetei tartoznak. Az e körüli botrányok – úgy látszik, az újabb európai demokráciák újabb fekélyei. A mi tájainkon persze még inkább elkezeltek, rosszabbul kötöztek, s így sajnos, valljuk be, büdösebbek vagy gennyesebbek. De a diagnózis közhely-

TAMÁS PÁL

„Amit külön-külön talán még elviseltünk volna, az együtt már hirtelen sok, sőt a társadalom jelentős csoportjai számára egyenesen kibírhatatlan lett.”

A reklámpar és a média által meghatározott beszédmód, modern társadalomban a politika is eladandó áruvá, forgalmazandó médiatartalomává vált. A kommunikációipar árait a gazdasági szféra úgy megemelte, hogy azokat a pártok hagyományos, ellenőrzött és szabályozott formában begyűjthető pénzeikből már képtelenek fizetni. Tehát „más módon” kell rá a pénzt előteremteni. Itt és most ez különösen azért érdekes, mert a Fidesz médiapárt. '98 előtt igazi helyi struktúrái nem voltak, s a legtöbb helyen azóta is inkább klientúrja épült ki, önjáró társadalmi bázisa egyelőre nincs. Ebből következően a többi játékoshoz képest is erősebben médiafüggő. Mostanában folyamatosan fizetett kommunikációs apparátusa – a MEH szakosított részlegeitől reklámügynökségeken és pártújságírókon át az országimázs-építőkhöz – nemcsak egy nagyságrenddel haladja meg az összes többi politikai játékos együttes kapacitását, hanem – amennyire ez összehasonlítható stúdiómainkból kivehető – Kö-

zép-Európában fajlagosan is a legnagyobbak tűnik. Egy ilyen kolosszus működtetéséhez a világ pénze sem elég. S mert a jövő évi kampányt az előjelek szerint valamilyen médiagözhengerre tervezik, a napi működtetésen túl ráadásul még előtakarékoskodni is kell.

Emellett nálunk a korrupció kategóriájába kerültek az állami gazdasági beavatkozás olyan folyamatai, amelyekben a kormány lépéseinek eredményeként egyértelműen látható, tetten érhető egy olyan üzleti klientúra kiépítése, amely szervezeti, pénzületi és kapcsolatteremtési hálózataival a legrovidebb időn belül, már a most elindult, lényegében előrehozott választási kampányban valamilyen módon a kormánypártokat erősíti. Szűkebb értelemben ez talán nem közvetlen korrupció, mégis a politikai kapitalizmus adok-kapok viszonyainak magját jeleníti meg. Végül korrupciónak nevezik a mi közvéleményünkben az egy dobozba nehezen összerendezhető, legkülönfélébb gazdasági bűncselekmények olyan körét, amelyekhez így vagy úgy politikusoknak, állami tisztviselőknek is köze van vagy lehet.

Mіндеzen működésmódok, akciók és alkuk különösen veszélyes formáinak tartanám azokat, amelyek kereszttül vagy amelyek eredményeként az állam részt vesz az erőszak-kereskedelemben. Vegyük észre, hogy a piacgazdaság új közép-európai alapformáinak kialakulásával egy időben, a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján kiépültek azok az iparágak, kereskedelmi területek, amelyek az erőszakot vagy a mentesítést az erőszaktól (a zsarolástól és a fizikai fenyegetettséggel való fenyegetéssel szembeni védelemtől a titkos – magánkézből folyó – információgyűjtés igen széles területen) forgalmazzák. Ezeket nem az állam találta ki, s ezek világszerte a kormányzatok hagyományosan nem, inkább csak véletlenül, illetve alkalomszerűen érintkeztek. Most sem hinném, hogy akár nálunk, akár máshol a poszt-szocialista világban a szó szoros értelmében a maffia került volna vagy kerülhetne a jövőben a hatalomba. A hatalom szerkezete a politikában és a hagyományos magán szférákban működő erőszak-kereskedelemben egyszerűen eltér. A direkt vádak a rendszer szintjén

valószínűleg még nehezen tarthatók, s nem erősen megalapozottak (a rendőrség és az alvilág szükségszerűen igen intenzív személyi kapcsolataiból levezetődő szerepcseréken, illetve kettős kötődéseken túl). Mindezeknél én fontosabbnak érzem a '98 utáni magyar állam hajlandóságát (tanulási képességét?) a maffiatechnikák (egyes formáinak) el-sajátítására, asszimilálására, valamilyen mértékű etatizált hasznosítására. Tehát itt nem a maffia került a hatalomba, hanem a jog és az etika határterületeit nem igazán biztosan kezelő politikusok próbálkoznak, még ha egyelőre gyengített változatokban is az egyébként máshol és máskor leginkább a maffia által használt technikák alkalmazásával. A visszazuhanás veszélye a barbárság birodalmába nem ott a legnagyobb, ahol egy éppen kirúgott rendőrtiszt a bűnözőkkel seftel (nem ismerem a modern világ olyan nagyvárosát, ahol ez nem esett vagy eshetett volna meg), hanem ott, ahol pillanatnyi politikai érdekeinek megfelelően – joghézagokat hasznosítva, kifinomult ügyvédekkel vásárolva vagy mindezt mellőzve, volt aktív titkosrendőrökön keresztül – kazettákat vásárolva vagy egyszerűen politikai szövetségeseire és ellenfeleire kompromittáló anyagokat gyűjtve, az állam maffiatechnikákat használ. Tudom, hogy mindenkitől lehet tanulni, de a fiúknak miért épp ezt és ezektől kellett? Az Európai Tanulmányok Központjaiban ez a tananyag a „tiltott” kategóriába esik.

A vitában eddig megjelent cikkek:

- Magyar Bálint:** Magyar polip – a szervezett felvilág (MH, febr. 22.)
Bugovics Kálmán: A korrupció három formája (MH, febr. 28.)
Galló Béla: Egy látélet hiányos pontossága (MH, márc. 3.)
Kopátsy Sándor: Ne csak valami ellen, valamiért is (MH, márc. 6.)
Debreczeni József: Magyar Bálint második figyelmeztetése (MH, márc. 8.)
Avar János: Mikor lesz nálunk Sir Richard? (MH, márc. 10.)
Gusztos Péter: Újra itt a liberális mumus (MH, márc. 10.)
Sz. Nagy Csaba: Debreczeni József eltévelyedése a szavak dzsungelében (MH, márc. 13.)

Védjen meg téged Debreczeni!

Debreczeni József vagy két éve azt játssza, hogy ő tárgyalgós kritikusa az Orbán-rezsimnek. A látszat kedvéért itt-ott keményebben fogalmaz – különösen Torgyánnal, Csurkával, elvéve Kövérrel szemben. Az így megszerzett „hittel” birtokában aztán védelmébe veszi a koalíciót, ha szorít a kapca, mint most, Magyar Bálint borotvaéles, sebészi pontosságú elemző írása kapcsán.

Debreczeni kiállása Magyarországgal szemben jellegzetes példája a publicisztikai Kállai kettősnek. Az Orbán-koalíció azzal védi, hogy a hatalommal való visszaélés, a jogállamiság lábbal tiprása, a nepotizmus és a korrupció minden rendszerben jelen van. Magyar vándjai tehát nem újszerűek. Mindenki így csinálja. „Orbánék – mint annyi mást, ezt is – sokkal merészebben, ha tetszik, gatlástalábbal alkalmazzák, mint elődeik.” Éppen erről van szó, ez a lényeg.

Több mint bűn: hiba

A zámolyi cigány családok egy részének adott francia menedékközvetítésű presztízszesztesége az Európa felé igyekvő Magyarországnak, még akkor is, ha a francia kormány azt mondja, hogy egyedi döntésről van szó, amely Magyarországot politikai megítélésén alapvetően nem változtat.

Vagyis egy kellemetlen melléközöngén kívül, melyet vélhetőleg hamar feledés borít, látszólag nincs baj Magyarországot Európa-jelöltségével, s az elsődlegesen érdekelt cigánytársadalmon kívül mindenki más napirendre térhet az incidens felett: a kormány is, meg az ügyben hőzöngő ellenzéki-jogvédő értelmiség is. Legalábbis így értelmezi a zámolyiak strasbourgi esetét a magyar hivatalosság, s másokkal is így próbálja láttatni azt.

Rosszul teszi. A kérdés ugyanis nem az, hogy az incidens kicsi-e vagy nagy, s még csak nem is az, hogy a zámolyiak jogosan kérték-e védelmet külföldön. (A jog, mint tudjuk, könnyen gyúrható anyag.) A probléma, amely diplomáciailag talán jelentéktelen, de társadalmilag és országosan annál jelentősebb: hogy a zámolyiak kétségbeesése, menekülése és külföldi védelemért való folyamodása indokolt volt. Indokolt volt, mégpedig azért – s a francia döntés mögött is ez van –, mert attól a magyar államközösségtől, amelynek mindaddig ők is részei voltak, bajukban nem kaptak védelmet.

Ez pedig nem csak a zámolyi nyolcak (vagy negyvenek) véletlen, eseti, sajátos és kivételes gondja. Gondja és fájdalma ez mindazon cigány eredetű és ekként kezelt honfitársunknak, akit a rendőrök büntetlenül verhetnek, megaláztatnak, akinek házáat a környezetük-

A bűnös elődök piti zsebtolvajok voltak a mai „szervezett felvilág” keresztapaihoz képest. A cikk elején felsorolt díszes csapat bünlajstroma hosszabb és társadalmi veszélyessége nagyságrendekkel nagyobb, mint az elődöké. Anélkül hogy a büntülőző szerveket közel engednék a delikvenssekhez. (Horn a szerencsétlen Tocsik-ügyben, amelyben mai napig nincs jogerős ítélet, az ártatlanság vélelmére füttyülve meghurcolta a vádlottakat, pedig ott fillérekről volt szó a mai lenyúlásokhoz képest.)

Debreczeni cikkében, a nyomatek kedvéért még egyszer leírja: „Orbán és társai elődeiknél valóban erőteljesebb, tudatosabb, merészebb és gatlástalább módon élnek – olykor vissza is élnek – a hatalommal.” Akkor hát min vitatkozik?

CSÁKÁNY GYÖRGY
ny. egyetemi tanár

höz tartozó „magyarok” felgyűjtják, akinek panaszát az illetékes hatóságok meg sem hallgatják vagy vállrandítva félredobják. S e cigánygond bizony országos gond is: mégpedig attól, hogy a kormány – nemcsak a mostani, minden előző is! – nem teszi meg azt, amit a dolgoknak ez az állapota az ország mai irányultság mellett tőle megkövetelne. Miközben felzárkóztatási tervekről sok szó esik, s míg a cigányok kultúrájára is jut némi pénz, a cigány egyedeket megalázó, velük erőszakoskodó hatóságokkal vagy magánszemélyekkel szemben a köztársaság vezető tisztviselői nem lépnek fel azzal az eréllyel, amely tőlük elvárható volna. Nem rosszaságból maradnak tétlenek, s nem is közömbösségből, hanem – s ez itt a lesújtó – mert nem akarnak szavazatokat veszíteni. Tehát inkább a kezüket mossák, inkább utána engednek a helyi gyűlölködőknek, mintsem azt hangoztatnák, azt igyekeznének a köztudatba belesulykolni, hogy az Európa felé igyekvő Magyar Köztársaságban a polgárok közötti diszkrimináció tilva van, s különösen tilalmas a rasszista indíttatású erőszak.

Ilyen körülmények között a zámolyihoz hasonló ügyek máshol is kiboríthatnak, tovább mérgezik a magyar társadalmat, tovább ronthatják az ország külső képét. Az „országpropaganda” (a jó vagy a rossz) itt bizony édeskeveset számít. A minden lében kanál, hőzöngő értelmiségiek csak feltárják, nem keltik a bajt. A gennyező seb nem a jogvédők képtelenségéből pattant ki, hanem itt van a szemünk előtt, az ország testén látható. Azzal szembe nem nézni több mint bűn: hiba.

KENDE PÉTER
politológus

Célba löni

S amikor a hejehujás kedély a csúcspontjára jutott, amikor már a derék földmíves funkciók végigim-bolyogtak az akácok úton, és csipkés kombinéban beleugrottak a nagybögőbe, nos, akkor megnézték, hogy mi mozog a, mi mozog a... főstményen, s hát feltehetőleg récét vagy fácskát hallucinálhattak ott röpülni, mert jól beledurrantottak a képbe. (A golyókat nyilván liberális inas szervírozta elzúttálcán.) Így mulat a magyar kisgazda. Hacsak nem ama új, kizárólag kisg. államhivatalnokokban fellelhető, magasabbrendű esztétikai értékrend gyakorlati megnyilvánulásával van dolgunk, amelyik a tévedhetlenség princípiumán alapulva a műbírálat avantgárd aktusával mintegy meg is menti az emberiséget a képzőművészeti szörnyűség további szemlélésének gyötrelmeitől. Úgye ebből az aspektusból már nem kisgaráda-vertahóságnak, hanem a világegyetem esztétikai tökéletességén esett végzetes sérelem orvoslásának fogjuk tekinteni a fejleményeket, melyek zárlatként Somogyi Győző alkotása megemmisült.

Amúgy ez nyilván nem kivételes incidens, valószínűleg éppen ez az eset példázza leghívebben a kisgaráda funkciók köré kulturális szokásait, pallérozottságát, szellemi vértettségét. (Érdekes lenne tudni, mennyi lesz a négy év kisgarádvircsaft kálója mondjuk velencei tükörökben meg herendi készletben kifejezve.)

Az említett kisgazda kulturális együttátható állandósága miatt most a vezérek nagyjából úgy lövöldöznek egymásra, mint sameszaik a festményre. Komcsinak, munkásörnek, szélhámossáknak és elmebetegnek titulálják egymást, no és ezen vesze tolvajnak. Az egy dollog, hogy ezen megállapítások némelyike kisgazda illetőtől szokatlanul lényegre tapintó és helytálló (legalább egymást jól ismerik). A másik viszont az, hogy pontosan ezen okokból ez olyan cirksuz, amelyik a legkevésbé sem szórakoztató. Legalábbis én már kinnomban sem tudok röhögni azon, hogy a bohócok és pojacák mekkora marhaságokat beszélnek és hogyan igyekeznek egymást farba billenteni.

Ugyanis a rendszerváltásos évek legnagyobb szgyének tartom, hogy egyáltalán abban a pozícióban lehetnek, hogy ezt megtehetik; hogy egy H. Béla meg egy T. József koalíciós tényezőként huzakodhat a nyilvánosság előtt a politikai koncon (s persze a szoszson); hogy ilyen ni-

vójú figurák fontosabb kérdésekben dönthetnek annál, mint hogy disznósajtot vagy párizsot vegyenek-e vacsorára. A nemzeti önértébe ennél mélyebben belegázolni aligha lehet. Ezért hát, hogy a kétségkívül röhejes betétekkel együtt sem tudok derülni az alapszituáción.

Amelyik a Fidesz politikai cinizmusa nélkül sohasem állt volna elő.

S ami érdekes: ezt nagyjából így látja az ország közvéleménye is. S ami még érdekesebb: ennek ellenére – legalábbis a kutatási adatok szerint – egyelőre nem büntetik szavazatmegvonással a Fideszt a kalandorpolitika miatt. Sőt úgy tetszik: sokak szemében növelte a párt árszóját a sikeresnek látszó torgyántalanítási hadművelet. A fellelézés, mint a tájfun (Szabadi-nyelvjárásban: thai fun), hogy a rózsadombi poliészter földmunkás és szétoló sleppje valószínűleg végleg a politikai süllyesztőbe kerül.

De sokan kifejezetten elismerően csettintenek azon módszerek, eszközök, taktikai lépések láttán, melyek segítségével a Fidesz lejárhatja és kinyírja saját szövetségését. Pedig a körüljáróztott forgatókönyv már-már ijesztő észjárás sejtet; ráengedni a kisgaráda siserahadát az országra, csak tessék, vegyetek, vigyétek, nem számít, mennyibe kerül, aztán kázust csinálva mindebből – megszabadulni tőlük. Azt a kommunikációs trükköt meg már-már ájult tisztelet övezi, hogy a Fidesz-politikus ügy kacsingat ki egyfolytában a publikumra, mintha rezzenéstelen pókerarca volna. Úgyes, ahogy – sajnos mind többen – mondják.

Szóval annak tényleg hurrá, hogy megszabadulunk a kisgaráda képlővő egylettől. Csak az efeletti öröm annyira megkurtítja az emberek politikai memóriáját, hogy nem emlékeznek arra, ki szabadította őket a nyakunkba. És hát az is elgondolkodtató, hogy ilyen komoly kultusza lett a korlátokat nem ismerő, ravaszságra, gatlástalanságra, kíméletlenségre épülő politikai morálnak.

A közös érdekét szem előtt tartó, szilárd értékrenden és erkölcsi elveken alapuló politikálásnak mindinkább beakonyul. Áll viszont a zászló a fondorlatos manipulációval spēkelt gatlástalanságnak és erőfitogtatásnak. Jó időt járnak a Fideszre.

Igaz, ők nem is festményekre lövöldöznek.
MÁTÁS GYÖZÖ
közíró, szerkesztő